

حکمت

دعای ششم صحیفه سجادیه
امام زین العابدین (ع)

بار خدایا، بر محمد و آل او درود فرست، و توفیقمان ده تا در این روز و در این شب و در همه ایام به کار خیر پردازیم، از بدی دوری گزینیم، و نعمت هایت را سپاس گزاریم، و از سنت هایت پیروی و از بدعت ها بپرهیزیم، به معروف فراخوانده و از منکر بازداریم، اسلام را پاس داشته و باطل را ناقص بدانیم و خوار سازیم، و حق را یاری کرده و گرامی داریم، و گمراه را راه نماییم، و ناتوان را یاری رسانیم و ستمدیده را دریابیم.

آمار و ارقام از حضور زنان در دفاع مقدس
چه می گوید؟

هر خانه یک سنگر

سال هاست در پوسترها و کلیپ هایی که به مناسبت هفته دفاع مقدس منتشر می شود، تصویر رزمندگانی را می بینیم که مشغول نبرد با دشمن هستند، اما این موضوع مناسبت خوبی است تا سراغ زنانی برویم که در کنار مردان از این آب و خاک دفاع کردند. زنانی که کمتر تفنگ بر دوش داشتند و بیشتر در پشت جبهه ها مشغول به خدمت بودند.

گسترده و متنوع نقش هایی که زنان در مدت هشت سال به عهده گرفتند بسیار بیشتر از آن چیزی است که فکرش را می کنیم. با بررسی آمار و ارقامی که از حضور مستقیم و غیرمستقیم افراد در جنگ به دست آمده، می بینیم اتفاق عظیمی مثل جنگ تحمیلی چه تعداد زنان و مردان را درگیر خودش کرده بود. آنچه از آن دوران مستند شده، راهنمای خوبی است برای این که یادمان بماند هر کاری جز با همراهی همه بخش های جامعه ممکن نمی شود.

زنان شهید، زنان جانباز

طبق گفته های سرهنگ مجتبی جعفری، جانشین بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس «از میان ۱۹۰ هزار شهید جنگ تحمیلی، ۱۶ هزار نفر در جریان بمباران مناطق مسکونی به شهادت رسیدند و بقیه در جبهه های نبرد شهید شدند. تعداد شهدای بسیجی ۸۵ هزار و ارتشی ۴۸ هزار نفر بودند. بیش از ۳۳ هزار دانش آموز و بیش از ۳۵۰۰ دانشجو هم طی این هشت سال به شهادت رسیدند. روحانیت نیز با ۳۳۱۷ شهید به نسبت تعداد جمعیت خود ۱۲ برابر اقشار دیگر در این جنگ شهید داده است. در این دوران ۸۸ مسیحی، ۱۸ کلیمی و ۹ زرتشتی در دفاع از خاک میهن شهید شدند و ۲۰۰ تبعه غیر ایرانی نیز با حضور در جبهه ها به شهادت رسیدند.»

در این آمار شهدا از منظر شغل، دین و ملیت تفکیک شده اند، اما درباره جنسیت شهدای جنگ صحبتی نشده است. اما آمارهای دیگری هست که می گوید همه این عددهای گفته شده متعلق به مردان ایرانی نبوده است. از بین زنان ایرانی ۶۴۲۸ نفر در طول سال های جنگ شهید شده اند. خیلی از این آنها در بمباران شهرها به خیل شهدا پیوسته اند. اما مطابق آماري که گفته شده، ۵۰۰ نفر از این زنان رزمنده هایی بودند که در برابر دشمن مقاومت کردند. عدد دقیقی از وضعیت تأهل آنها در دست نیست، ولی بنا بر آمار ۲۵۰۰ نفر از این زنان بین ۱۰ تا ۳۰ سال داشته اند. بنیاد جانبازان و امور ایثارگران هم در سال ۸۱ آماري ارائه کرد که طبق آن ۵۷۳۵ نفر از جانبازان جنگ را زنان تشکیل می دهند. بیش از ۳۰۰ نفر از آنها هم جانبازی بالای ۲۵ درصد دارند.

فعالیت های متنوع

یکی از مهم ترین وظایف زنان در جریان جنگ تحمیلی درمان مجروحان بود. تعداد زیادی از کادر درمان را در آن روزها زنان تشکیل می دادند. در طول سال هایی که کشور در شرایط جنگی بود ۲۲ هزار و ۸۰۸ امدادگر و ۲۲۷۶ پزشک زن به جبهه ها اعزام شدند.

در کنار این زنان مسؤولیت های مهمی در پشتیبانی از دفاع را هم به عهده داشتند. شرح این فعالیت ها در کتاب نگاه پرباران ذکر شده است: «چایخانه سنتی اهواز یا انبار شهید علم الهدی اهواز و ستاد بیت الزهراي تهران جزو نخستین مراکز پشتیبانی جبهه و جنگ بودند که امکانات مورد نیاز جبهه ها را از طریق مردم تأمین می کرد. ستاد شهید علم الهدی را مادر شهید علم الهدی راه انداخت؛ در محل چایخانه سنتی اهواز. مادر علم الهدی خانم ها را جمع کرده بود آنجا و در آن ستاد برانکار، چادر، کیسه خواب، چراغ های گرم کننده، تجهیزات انفرادی و این اواخر حتی سلاح های سبک و سنگین را بازسازی و تعمیر می کردند تا زود به جبهه برگردند.»

خانواده های رزمندگان

در کنار این فعالیت ها اما شاید مهم ترین کار را زنانی انجام دادند که فرزندان و همسران خود را راهی جبهه کردند. آن هم زمانی که پایان جنگ مشخص نبود و هر روز شهرهای ایران میزبان شهیدان زیادی بود. آماري که درباره تعداد شهدا بیان می شود از منظر دیگری هم قابل تأمل است. شهدا، جانبازان و آزادگان جنگ هر کدام خانواده هایی داشتند که به شکل مستقیم آسیب ها و مشکلات مربوط به عزیزانشان را تحمل کردند.

درواقع تعداد آمارهای بیان شده از سوی مسؤولان را باید

تعداد زنانی که در این ستادها کار می کردند، گاهی به ۲۰۰۰ نفر هم می رسید. زنان از هر سن و سالی و از شهرهای مختلف با توجه به توانایی هایشان داوطلب انجام کارها بودند. خیلی از مادران و همسران شهید مدت طولانی در این جبهه کار کردند؛ کارهایی که گاهی به دشواری جنگیدن رودررو با دشمن بود.

نمونه ای از سختی این کار، شستن لباس های خونی رزمندگان و پیدا کردن قطعاتی از بدنشان لایه لای لباس ها بود. روحیه دادن به خانواده هایی که شهید داده بودند هم کار مهم دیگری بود که توسط کاروان حضرت زینب انجام می شد. در این برنامه دسته ای از زنان به منزل شهدا و رزمندگان مفقود الاثر می رفتند و مراسم توسل، زیارت عاشورا و نوحه خوانی برگزار می کردند. کمک های نقدی زنان و فروش طلاهایشان برای کمک به جبهه ها و اهدای وسایل زندگی شان نیز بخش دیگری از کمک ها بود. حتی اوایل جنگ به خانواده شهدایی که از لحاظ مالی در مضیقه بودند هم کمک هایی می شد. بعد از تأسیس بنیاد شهید این مسؤولیت به عهده آن نهاد گذاشته شد.

ضربدر تعداد خانواده هایشان کرد تا مشخص شود چه تعدادی از مردم برای این آب و خاک جنگیدند. طبق آمار ۲۴۷ هزار و ۱۰۶ نفر فرزندی را به جبهه ها فرستادند که شهید شدند. ۶۱ هزار و ۵۲ نفر همسرانشان را در جریان جنگ از دست دادند. والدین جانبازان بیش از ۷۱ هزار نفر بودند و تعداد همسران جانباز ۳۱۷ هزار نفر است. ۱۳ هزار و ۸۲ نفر والدین آزادگان و ۴۱ هزار و ۷۶ نفر رقمی است که برای همسران آزادگان ذکر شده است. زمانی بزرگی کار این خانواده ها مشخص می شود بدانیم مادران و پدران زیادی چند فرزند خود را تقدیم ایران کرده اند.

